

# ՄԻՈՆ

Խ. ՏԱՐԻ-ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ  
ՊԵՏՏՕՆԱԹԵՐԹ ԵՐՈՒՄԱՂԵՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

سيون مجلة ارمنيّة شعريّة، أدبيّة، دينيّة، فلسفيّة

"SĪON" ARMENIAN MONTHLY OF RELIGION, LITERATURE, PHILOLOGY.

1966

Յուլիս

Թիւ 6

## ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

### Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱԹԱՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի կը լրանայ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան վաթսունամեակը: Բարեգործականը Հայ Ժողովուրդին համար իրական նախախնամութիւն մը եղած է, առանց չափազանցութեան, աստուածային գթութեան եւ ողորմութեան կենդանի պատկերը, մեր կարիքներուն եւ ցաւերուն իբրեւ դոյզն սփոփանք:

Ազգապարծան այս Միութեան ծնունդը մեր պատմութեան հոյակապ էջերէն մին կը կազմէ եւ իր վաթսուն տարիներու գործունէութիւնը բազմաբարիք չափերով իրադարձուած է մեր Ժողովուրդի կեանքին վրայ: Նմանօրինակ ուրիշ ոչ մէկ ազգային հիմնարկութիւն, թէ՛ իր գոյութեամբ եւ թէ՛ իր արգասիքներով, չէ կրցած հաւասարիւ առողջ եւ կենսունակ այս «փոքրիկ հանրապետութեան», ինչպէս կը սիրէր ըսել անոր երիցս երանեալ հիմնադիրը:

Հ. Բ. Ը. Միութեան վաթսունամեայ յղացքը ամբողջութեամբ իրադրոժուած տեսնել կարենալու համար, անհրաժեշտ է դար մը ետ երթալ մեր օրերէն, կարենալ կշռելու այն մեծ ճիգը՝ զոր մեր Ժողովուրդը փորձեց ժԹ, դարու կէսերէն իսկ, Ժամա-

նակին յարմարելու, ինքզինքը նորոգելու եւ իր գործունէութիւնները բերելու ազգային գիտակցութեան սեղանին:

Այդ ճիգը կը տարածուի մեր կեանքի բոլոր երեսներուն վրայ: Բարձրագոյն կրթութեան զարգացնելու ցանցը, բնկերային գետնի վրայ մեր ստեղծած օրէնսդրական կազմակերպութիւնները, մամուլի եւ գրականութեան շնորհիւ մեր արուեստի զգալարանքին կազմաւորումը, մեր յեղափոխիչ շարժումները, արդիւնք էին մտքի այդ ճիգին: Հակառակ այսօրան լայն բռնած ճիգերուն, Ի. դարու սկիզբը մեր ժողովուրդը աւելի դժբախտ է քան երբեք: Երբ ինչուն կը հարցնենք, մեր հոգիին մէջ արցունքներ կը բացուին միայն: 1900-ին ազգին հոգիին մէջ ամենէն խոր յուսահատութիւնը կը տիրէ եւ ազգին վերին խաւը կը մտածէ նոր իրագործումներու, մեր ցաւերուն իբրեւ սպեղանի:

1906-ին Եգիպտոսի մէջ սպայակոյտ մը հարուստ եւ ակադեմիկոն հայերու, գլխաւորութեամբ յաւէտ անժողաց Պօղոս Նուպար Փաշայի, հիմը կը դնէր նոր կազմակերպութեան մը, նոր գաղափարաբանութեան մը. այդ Հ. Բ. Ը. Միութեան ծրագիր-ձեռնարկն էր: Առաջին անգամն էր, որ հարուստ եւ ազաւարդեր, դուրս կու գային իրենց հեշտախոր եւ երջանիկ կողմացումէն, հետապնդելով ազգային մեծ իտէալ մը:

Կրկին էր արժէքը այս հաւաքական ձեռնարկին՝ մեր ազգային իրականութեան մէջ. բարոյական եւ նիւթական: Բարոյական՝ վասնզի ասով ազգին ունեւոր դասակարգը ոչ թէ քմահաճօքով, այլ ի պարտաւորութենէ մերձեցումը կ'ընէր ազգին վերքերուն եւ կարիքներուն. իսկ իբրեւ նիւթական ձեռնարկ, օգնութեան եւ նպաստի աննախընթաց կազմակերպութիւնն է ան մեր մէջ վաթսուն տարիներէ ի վեր: Անոր նախաինամական գերին մասին որեւէ վարանք ներելի պիտի չըլլար ունէ Հայուն՝ որ ունի իր ազգին հպարտութեան զգացումը:

Միութիւնը իբրեւ կազմակերպութիւն եւ յաջողութեամբ, շատ քան կը պարտի անտարակոյս իր հիմնադրին՝ որ մեր վերջի դարու պատմութեան մեծագոյն դէմքերէն է: Ծնունդով ազնուական, բարձրօրէն դաստիարակուած, եւ հանրային ու կրթական ձեռնարկներու մէջ մեկնեալ ու դիմաւորող: Իսկ մեր քաղաքական գետնին վրայ, նոր օրերու Իսրայէլ Որին, Շամիրեանն ու Էմիրը եղաւ. սակայն դժբախտաբար մեր ողբերգութիւնը աւելի մեծ էր, քան որեւէ գերազանց խելք եւ միտք:

Գաղափարներու զուգորդութեամբ երբ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը համեմատութեան կը բերենք համաշխարհային նման երկու խոշոր կազմակերպութիւններու հետ — Ալիանս Ֆրանսէզը եւ Ալիանս Իդրալէիք Ինթելեքտլը, որոնցմէ մէկուն հետեւ գործաւոր պետութիւն մը կայ իր մեծ միջոցներով եւ միւսին՝ ամբողջ աշխարհի դրամը, մինչդեռ մեր պարագային՝ քամուած եւ ուժաւոր առ ժողովուրդ մը, իր պզտիկ տնտեսութիւններով — այն տեսն միայն կ'զգանք թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիրներն աւ

վարիչները իրապէս կարող անձնաւորութիւններ պէտք է եղած ըլլան, այս ժխտական վիճակներէն կարենալ ստեղծելու այսօրուան բարգաւաճ եւ ազգին պատիւ բերող կազմակերպութիւնը: Վաթսուն տարիներ վերջ, երբ կը նայինք իր չքեղ արդիւններուն եւ մատուցած բարիքներուն, կ'ըսենք իւրովի. «Թող օրհնուի՛ յիշատակը բոլոր անոնց՝ որոնք ջանացին որ գոյութեան գայրազմաբարիք այս հաստատութիւնը: Չեղաւ աղէտ մը, որուն չհասաւ ան, չեղաւ կարիք մը, տնտեսական եւ կրթական, որուն իր իշխանական բաժինը չբերէր Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը:

Բարեգործական միայն չգանձեց, այլ իր գանձութիւնները կազմակերպեց նորագոյն թէքնիքով, բազմապատկելով դանտնք չահագործման նոր մեթոտներու համաձայն: Այս կերպով իր գործունէութեան մէջ կը համադրուէին հին եւ նոր ձեւերը, այսինքն Բարեգործականը կը կատարէր աղքատախնամի, կտակարարի եւ դրամատան դերերը միանգամայն:

Միութիւնը նպաստած է եւ կը նպաստէ Հայ Ժողովուրդի շինարարական ձեռնարկներուն: Կրթական ցանցեր տարածած է մեր բոլոր գաղութներէն ներս: Ստեղծած է երիտասարդական կազմակերպութիւններ, սատար հանդիսանալով անոնց մտաւոր եւ բարոյական կրթութեան: Որովհետեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան իմաստուն վարիչները կը հաւատան թէ լաւ պատրաստուած անհատ մը՝ խմորն է իր Ժողովուրդի ապագային:

Հազիւ հիմնուած էր Միութիւնը, երբ ինքզինքը գտաւ Կովկասի արկածեալներուն եւ Հայաստանի օովեալներուն հանդէպ:

Ասոնց պիտի յաջորդէին Կիլիկեան աղէտը եւ հայրենի երկրին վրայ բարդուող աւերները: Սովեալներուն ձեռք կարկառել, կրթական հաստատութիւններ հիմնել, Հայ գիւղացիին եզ և՛ «երմնցու հայթայթել, սփոփել, դարմանել եւ մխիթարել՝ Միութեան անդրանիկ պարտքը պիտի ըլլար:

Յետոյ կը հասնէր Համաշխարհային Առաջին Պատերազմը, որ մեր Ժողովուրդը անդունդի եզրին պիտի մօտեցնէր: Հազարաւոր անտուն Հայեր թշուառութեան ծովուն վրայ պիտի ծփային, խլեակներու նման: Միութիւնը, հակառակ իր ալ կրած հուկազգեցութեան, պիտի ընէր իր գերադոյնը՝ անոնց հասնելու համար: Սիւսումն անունին տակ պատասպարուող որբերը, Միջագետքի, Պաղեստինի, Սուրիոյ աղէտեայները, Կիլիկիոյ, Իզմիրի, Յունաստանի եւ Ֆրանսայի թշուառները պիտի վայելէին Միութեան բարիքը:

Իսկ երբ մեր Ժողովուրդի արեւելեան հատուածը կ'աւատագրուէր հայրենի հողին վրայ, Միութիւնը 1921-էն սկսեալ պիտի օժանդակէր նաեւ Հայաստանին: Դարուի Յակոբեան Մայրամոցը, Նուպարաշէնը, Մարի Նուպար Ակմարուժարանը եւ նման հաստատութիւններ իր միջոցներով եւ ջանքերով պիտի հիմնաւորուէին: Միութիւնը այս կերպով միացման գիծ էր աշ-

խորհի ամէն կողմ ցրուած Հայութեան միջեւ, կամուրջը՝ Հայ սփիւռքի եւ Հայրենիքի:

Միութիւնը պատմութեան չէ անցած, անիկա իր դործունէութեան ամենէն տաք եւ բախտորոշ օրերն է որ կ'ապրի: Այսօր արտասահմանի բոլոր կեդրոններուն մէջ իր ստեղծած նիւթաւան, բարոյական եւ կրթական բջիջները եւ անոնց յառաջահայեաց նպատակները պատիւ կը բերեն ազգապարծան այս կաղմակերպութեան: Բարեգործութիւնը քաղաքակրթական պայմաններէն մին է: Անհատը եւ ժողովուրդները այնքան աւելի քաղաքակիրթ են, որքան իրենց մէջ զարգացած է մարդասիրական զգացումը: Կենդանիներն անգամ իրենց վէրքերը բուժելու համար կը յղեն զայն: Միութիւնը իր կարգին ըլլալով նպաստունկալ մարմին, տալու համար պէտք է ստանայ: Մենք պէտք է դադրինք միայն ժամուց վճարող, աղքատաց պնակը տասնոց նետող ժողովուրդ մ'ըլլալէ: Պէտք է ունենանք մեծութեան գաղափարը, ըլլանք յաւիտենական զգայնութիւններ ունեցող ժողովուրդ՝ տալու մեր ունեցածը, զոհելու մեզ մեր նմաններուն եւ փոխադարձաբար:

Թող հազար ապրի Հայկական Բարեգործական Միութիւնը, որպէսզի որքան ատեն որ տառապանք եւ տառապողներ զտնուին՝ վայելեն իր սէրն ու խնամքը եւ յաւիտենական օրհներգու ըլլան իր անունին, զայն ստեղծողներու անմոռաց յիշատակին, Միութիւնը միշտ կենդանի պահողներու կեանքին:

Մեծ է թիւը անոնց՝ որոնք ոսկի շղթան կը կապեն այս Միութեան եւ անոր բերած են ու կը բերեն իրենց ոսկին եւ ոսկի սիրտը: Հոս խոր երախտագիտութեամբ եւ հիացումով անհրաժեշտ կը նկատենք մեր յարգանքն ու սէրը բերել այդ ոսկի շղթայի երկու ծայրերուն, երկու բարձունքներուն՝ յաւէտ անմոռաց Պօղոս Նուպար Փաշային, հաստատութեան հիմնադրին եւ ազգապարծան Միութեան այժմու անդուգական Նախագահ Ալէքս Մանուկեանին, որոնք իրենց արժանիքներով, ազիով եւ նմանութեամբ, արժանի են բովանդակ Հայ ժողովուրդի մեծարանքին եւ սիրոյն: Որքան ճիշդ է արեւմտեան մեծ մտածողին խօսքը. «Մարդիկ ոչ մէկ բանի համար այնքան կը նմանին աստուածներուն որքան իրենց նմաններուն բարեգործելու մէջ»:

Ե.